

Η ΜΙΚΡΗ ΝΟΕΜΗ

Ἐνα τρομερὸ κρουλόγημα. Τοῦ διόρισα γιαιτρικὸ καὶ βγαίνοντας ρωτῶ τὴ γυναῖκα του, πῶς ἔτυχε νὰ τάρπάξῃ αὐτὸ τὸ κρού! Στάθηκε ἡ δασκάλαινα στὸ κατώφλι τῆς ἑξῶ θύρας, καὶ μοῦ λέει:

«Ντρέπουμε νὰ σοῦ τὸ πῶ, γιαιτρέ, μὰ δὲν μπορῶ. Δὲν ξέρω τί τοῦ ἦρθε χθὲς ἄξαφνα ν' ἀρχίσῃ καὶ νὰ παραμιλάῃ ἀπάνω στὸν ὕπνο του, καὶ νὰ μὲ τρομάξῃ μὲ τίς φωνές του. Τὸν τραβῶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ξυπνῶ. Σὰν ἦρθε στὸ νοῦ του, — Τί παράξενο ὄνειρο μοῦ λέει! Ἐγὼ, νὰ σοῦ πῶ, δὲν πολυπρόσεξα τὰ λόγια του. Γύρισα ἀπὸ τᾶλλο πλευρὸ, κι ἄρχισα νὰ μισοκοιμοῦμαι. Σὲ λιγάκι, τὸν ἀκούγω καὶ σηκώνεται. — Ποῦ πᾶς; τοῦ κάνω. — Δὲν μπορῶ, μοῦ λέει, θὰ κατεβῶ. Νὰ σοῦ πῶ, γυναῖκα. Θὰ κάμω ἓνα ἀνόητο πρᾶμα. Ἄν ἔβγῃ, τόσο τὸ καλλήτερο ἢ δὲν ἔβγῃ, δὲ χάνουμε τίποτε.

Ἐγὼ θάρρεψα πῶς ἄρχισε νὰ σαλεύῃ ὁ νοῦς του. Σηκώνουμε καὶ τὸν παρακινῶ νὰ ξαναπλαγιάσῃ. Τοῦ κάνω. — Τὸν εἶδα, μοῦ κράζει, τὸν εἶδα θεοφάνερα μέσα στὸ χῶμα, καὶ θὰ πάγω νὰ τὸν ἀνοίξω, νὰ τὸν ξεχώσω.

— Ποιὸ πρᾶμα; τότε ρωτῶ.

— Αἱ, ποιὸ πρᾶμα! Νὰ, εἶδα στὸν ὕπνο μου πῶς ἔχουμε θησαυρὸ κρυμμένο στὸ σπίτι μας. Ἐκεῖ κοντὰ στὴ μεγάλη τὴ σφίδα, μὲς στὸ κατώγι.

Ἀνάβει τὸ φῶς, παίρνει τὴ λάμπα καὶ κατεβαίνει καθὼς εἶτανε, μὲ τὰ νυχτικά. Πηγαίνω κατόπι του. Μπαίνουμε στὸ κατώγι, παίρνει σκαφτήρι καὶ φτυάρι, πηγαίνει κατὰ τὴν κώχη τῆς μεγάλης τῆς σφίδας, καὶ χτυπῶντας τὸ πόδι στὸ χῶμα, γυρίζει, καὶ μοῦ λέει: — Ἐδῶ, ἐδῶ τὸ εἶδα πῶς εἶναι.

Τί νὰ κάμω! Ἀρχισα νὰ τὸ μισοπιστεύω καὶ γῶ. Αὐτὸς ἔσκαβε, καὶ γῶ φτυάριζα. Ὡρες ὧρες, σὰν νὰ το καταλάβαινε τί τρέλλα ἔκανε, κι ἄρχιζε τὰ γέλοια ἐκεῖ ποῦ ἔσκαβε. Γελοῦσα τότες καὶ γῶ. Ὡς δυὸ ὧρες τίς περάσαμε ἔτσι. Ὡς μισὴ ὄργυιὰ πήγαμε κάτω μῆτε κεραμιδιὸ σπασμένο δὲ βρήκαμε. Σωστὸ, κοσκινισμένο χῶμα. Ἀρχίσανε νὰ λαλοῦνε κ' οἱ πετεινοί.

— Φτάνει μας, τοῦ λέγω, ἄς ἀνέβουμε πιά. Γιὰ καλὸ δὲν εἶταν αὐτὸ τῶνερό σου.

Ἀκουμπάει μὴ στιγμὴ στὸ σκαφτήρι, καὶ, — ἔχεις δίκιο, μοῦ λέει. Νὰ τονε γεμίσομε τώρα τὸ λάκκο, καὶ νὰ πλαγιάσομε. Τρέλλα μου εἶταν καὶ τίποτες ἄλλο. Ἀνέβα ἐσὺ ἀπάνω κ' ἔρχομαι γῶ κατόπι.

Ἀνέβηκα πάνω, καὶ πλάγιασα κατακουρασμένη. Σὲ λιγάκι ἦρθε καὶ κείνος. Εἶτανε μουσικίδι δρωμένος.»

Τώρα τὴ νοιώθω τὴ δουλειά, εἶπα τῆς δασκάλαινας. Κάμετέ τονα νὰ δρώσῃ ὅσο μπορεῖ, νὰ μὴν τοῦ γυρίσῃ πλευρίτης.

Ὅλα τοῦ κάκου σταθήκανε. Μιὰ κ' ἔχωσε ὁ Χάρος τὰ νύχια του μέσα σὲ κείνο τάντρειωμένο κορμί, γλυτωμὸ πιά δὲν εἶχε. Κάθε μέρα καὶ χειρότερα πήγαινε. Τὴ στερνὴ τὴν ἡμέρα, ἐκεῖ ποῦ στέκουμουν ἀπὸ πάνω του, γυρίζει καὶ μοῦ λέει: «Γιαιτρέ μου, τῶδειξα πῶς εἶμαι ἀληθινὸς δάσκαλος: ἄλλα διδάσκω, κι ἄλλα — καὶ κεῖ ἀπάνω ξεψύχησε.

A. E.

Ὡς γνωστὸν ἡ σύζυγος τοῦ κ. Ψυχάρη εἶνε κόρη τοῦ μεγάλου Ρενὰν καὶ ὀνομάζεται Νοεμὴ. Ὁ λόγος δι' ὃν ἔλαθεν ἀπὸ τοῦ πατέρα της τὸ ἀτυχήθιστον αὐτὸ ἐβραϊκὸν ὄνομα ἐξηγεῖται διὰ τῆς ἐξῆς τρυφερᾶς διηγήσεως, ἣν ἀποσπῶμεν ἐκ τοῦ τόμου τοῦ Ρενὰν τοῦ ἐπιγραφομένου «Souvenirs d' enfance et de jeunesse». Σ. τ. Δ.

Ἄν καὶ ἡ ἀνατροφὴ μου ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, θρησκευτικὴ καὶ ἱερατικὴ, δὲν ἄφησε νὰ γνωρισθῶ στὴ νεότητά μου μὲ ὑποκείμενα τοῦ ἄλλου φύλου, ὅμως εἶχα μικρὰς παιδιᾶτικας γνωριμίας ἀπ' ὅλες αὐτὰς μίαν γλυκὰ θυμοῦμαι πάντα. Ἀπὸ πολὺ νωρὴς ἄρχισα ζωηρὰ νὰ συμπαθῶ στὰ κοριτσάκια τὰναζητούσα πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰ γόρια. Τὰ γόρια δὲ μ' ἀγαποῦσαν ὁ ντροπαλὸς μου ἀερας τὰ ἐνοχλοῦσε. Μαζὶ τοὺς δὲν κατώρθωνα νὰ παίξω μὲ φώναζαν κυρία δὲν ἦταν πείραγμα ποῦ νὰ μὴ μου τὸ κάμουν. Ἀλλὰ πόσο καλὰ περνοῦσα μὲ τὰ κορίτσια τὰ συνομηλικὰ μου ὅλα μ' εὔρισκαν ἤσυχο καὶ φρόνιμο. Ἦμερον δώδεκα ὡς δεκατριῶν χρόνων. Δὲν καταλάβαινα τίποτε ἀπὸ τὸ μαγνίτη ποῦ μ' ἔστεινε πρὸς ἐκεῖνα. Μόνον, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἀόριστα κάπως ἐνιωθα πῶς ὑπάρχουν πράγματα ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ἀντρες καὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι γυναῖκες κ' ἔτσι αὐτὰς μπροστὰ μου ἐπρόβαλλαν σὰν ἀσθενικὰ καὶ χαριτωμένα πλάσματα ποῦ ζοῦσαν καὶ δέχονταν μὲ ὑπακοὴ τὴ ζωὴ τους, τὴν κανονισμένη. Ὅλες ὅσες γνώριζα εἶχαν μίαν καλοῖσκιωτὴ ταπεινοσύνη. Τότε πρωτοξυπνοῦσεν ἡ ψυχὴ μου κ' ἐνιωθα μέσα μου μίαν γλυκεῖαν συμπάθεια κ' ἐστοχάζομουν πῶς ἔπρεπε νὰ τὴ βοηθῶσιν τέτοια ὑποταγὴ εὐγενικὴ καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσω τὴν παρθενικὴν τους δειλία.

Ἐβλεπα πῶς εἶχα νοῦ δυνατότερο ἄλλ' ἀπὸ τότε τὸ αἰσθανόμουν πῶς ἡ πολὺ ὠραία κ' ἡ πολὺ καλὴ γυναῖκα τὸν ξεδιαλύει, ἀπὸ μέρους της, τέλεια τὸν κόμπο ποῦ ἐμεῖς μὲ ὅλη τὴ δύναμιν τοῦ μυαλοῦ μας ἄλλο δὲν κάνουμε παρὰ νὰ τὸν μπερδεύομε. Μπροστὰ της εἶμασθε παιδιὰ ἢ σχολαστικοί. Δὲν καταλάβαινα παρὰ θαμπὰ, ἀλλ' ἀπὸ τότε τὸ ξάνοιγα, πῶς ἡ ὁμορφίαν εἶνε δῶρο τόσο ἐξοχο, ποῦ τὸ μυαλό, ἢ φλέβα, κ' ἡ ἀρετὴ αὐτὴ δὲν εἶνε τίποτε μπροστὰ της γιὰ τοῦτο καὶ ἡ γυναῖκα ποῦ εἶναι ἄληθινὰ ὠραία ἔχει δικαίωμα τὰ πάντα νὰ καταφρονῇ, γιαιτὶ συγκεντρώνει, ὄχι μέσα σὲ ἔργο ἑξῶ χυμένο, ἀλλὰ μέσα στὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ της, σὴ σὲ ἀγγεῖο σμύρνας, ὅλα ὅσα ὁ μεγάλος νοῦς γεννᾷ ἐδύσκολα καὶ ἀσθενικὰ μὲ τὴ σκέψιν ποῦ κουράζει.

Ἀνάμεσα στὰς μικρὰς μου αὐτὰς συντρόφισσας εἶπα πῶς βρισκοταν μίαν ποῦ ἐξαιρετικὰ μὲ μάγευε. Τὴν ἔλεγον Νοεμὴ πρότυπον φρονιμάδας καὶ χάριτος. Τὰ μάτια της γλυκὰ γλυκὰ λιγωμένα εἶδειχον μὰζι κλωσύνη κ' ἐξυπνάδα λατρευτὴ ἦταν ἡ ξανθάδα τῶν μαλλίων της. Μπορεῖ νὰ ἦταν καὶ δυὸ χρόνια μεγαλύτερη ἀπὸ μένα κ' ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μοῦ μιλοῦσε εἶχε κάτι τι τῆς πρωτογέννητης ἀδερφῆς καὶ μὰζι τῆς συνομηλικῆς παιδοῦλας Ἐξαιρετὰ ἐννοοῦσεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ὅσο κι ἂν μάλωναν οἱ μικρὰς φίλενάδες, ἐμεῖς πάντα συμφωνοῦσαμε.

Κοίταξα νὰ φέρω τὴν ἀγάπην μεταξὺ τους. Ἡ Νοεμὴ δὲν πίστευε πῶς θὰ κατώρθωνα τίποτε. «Ἐρνέστε, μοῦ ἔλεγε, δὲ θὰ ἐπιτύχῃς ζητεῖς νὰ κάμῃς ὅλους νὰ συμφωνήσουν.»

Ἡ παιδιᾶτικὴ αὐτὴ συμφωνία μας ποῦ κατὰ βάθος μὰς ἔκανε κάπως ἀνώτερους ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μὰς ταίριασε τοὺς δύο γλυκύτατα. Τῶρ' ἀκόμα δὲ μπορῶ

ν' ἀκούσω νὰ τραγουδοῦν «Δὲ θὰ πᾶμε πιά στὸ δάσος» ἢ «Βρέχει, βρέχει, βοσκοπούλα» χωρὶς νὰ νιώσω κάποια λαχτάρα στὴν καρδιά. Βέβαια κι ἂν δὲ μ' ἐσφιγγεν ἡ μοῖρα, ὕστερ' ἀπὸ δυὸ τρία χρόνια, θὰ τὴν ἀγαποῦσα τὴ Νοεμῆ· ἀλλὰ ἤμουν βίγμενος στὴ μελέτη· ἡ θρησκευτικὴ φιλοσοφία μὲ εἶχε βουφημένον ὀλοκλήρον· οἱ ἀφηρημένες ἰδέες φούσκωναν σὰν κύμα μέσα στὸ κεφάλι μου καὶ μὲ ζάλιζαν καὶ μ' ἔκαναν ξένο καὶ ἀδιάφορο γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα.

Ἐπειτα ἔνα παράξενο ἐλάττωμα, ποῦ μ' ἐβλαψε συχνὰ στὴ ζωὴ μου, δὲν ἄφησε στὸν ἴσο δρόμο καὶ τὴ νεοχάραγη φιλία μας. Καθὼς εἶμαι ἀναποράσιτος, εὐκόλα ξεπέφτω στὰ ἀσυμβίβαστα, καὶ δὲ μπορῶ νὰ τὰ καταφέρω. Αὐτὴ τὴ φορὰ κ' ἔνα προτέρημα ἀνάμεσα στὰ ἄλλα μ' ἔκαμε νὰ ξεπέσω σὲ πράγματα ἀταίριαστα, λὲς πῶς ἦταν τὸ χειρότερο ἐλάττωμα. Μέσα στὴ συντροφιά μας ἦταν καὶ μιὰ παιδούλα, ὁμορφὴ πολὺ λιγώτερο ἀπὸ τὴ Νοεμῆ, καλὴ βέβαια καὶ ἀξιαγάπητη, ἀλλ' ὄχι τόσο ποθητὴ, τόσο τριγυρισμένη. Μ' ἀναζητοῦσε σὰν κάπως περισσότερο ἀπὸ τὴ Νοεμῆ, καὶ δὲν ἔκρυβε μιὰ κάποια ζήλια. Νὰ προξενήσω λύπη σὲ κανένα πάντα μοῦ ἐστάθη ἀδύνατο. Σὰ νὰ στοχάζομαι πῶς ἡ γυναῖκα, ποῦ δὲν ἔχει πολλὴ χάρη, εἶνε δυστυχημένη, καὶ δὲ μπορεῖ παρά νὰ τὸχη κρυφὸ καὶ μὸ, σὰ νὰ εἶνε ἄμοιρη. Κ' ἐπήγγαυα μ' ἐκείνη ποῦ ἀγαποῦσα λιγώτερο παρά μὲ τὴ Νοεμῆ, γιατί τὴν ἔδλεπα λυπημένη. Κ' ἔτσι ἄφησα νὰ κομματιασθῆ σὲ δύο ἢ πρώτη μου ἀγάπη, καθὼς ἄφησα ὕστερότερα νὰ κομματιασθῆ καὶ ἡ πολιτικὴ μου, μὲ τὸν πλέον ἀδέξιο τρόπο. Μιὰ δυὸ φορές εἶδα τὴ Νοεμῆ ποῦ κρυφογελοῦσε γιὰ τὴν ἀπλότητά μου. Ναί μὲν πάντα μοῦ φέρνουντα εὐγενικὰ· ἀλλὰ κάποτε λὲς καὶ φανέρωνε κατὶ σὰν εἰρωνεία, ποῦ τὴν ἔκανεν ἀκόμα πλέον χαριτωμένη.

Μὲ τὸν ἀγῶνα ποῦ πέρασα ὅλη μου τὴ νεότητα, τὴν ἐλησμόνησα σχεδόν. Ἀργότερα ἡ εἰκόνα της συχνὰ πρόβαλλ' ἐμπρὸς μου. Μιὰ μέρα ρώτησα τὴ μητέρα μου τί ἀπόγινε.

«Πέθανε, μοῦ εἶπε, πέθανε ἀπὸ λύπη. Δὲν εἶχε τύχη. Ἀφοῦ ἀπόμεινεν ὄρφανή, ἡ θεὰ της, ἄξια γυναῖκα, τὴν πῆρε μαζί της. Ἐκαμεν ὅ,τι μποροῦσε. Δὲν τὴν ἐγνώρισες παρὰ παιδί· κ' ἦταν ἀπὸ τότε ὁμορφη. Ἀλλ' ὅταν ἐγινεν εἴκοσι χρόνων, ἔδειχνε σὰ θεά. Τῶν μαλλιών της, ποῦ τὰ κρατοῦσε τοῦ κάκου φυλακωμένα μέσα στὴ σκούφια της, ξεχύνονταν οἱ σγουρὲς πλεξιίδες σὰ μεστωμένα στάχυα. Πολεμοῦσε μὲ κάθε τι νὰ κρύψῃ τὴν ὁμορφιά της. Τὸ θαυμαστό της ἀνάστημα τὸ σκέπαζεν ἑπανωφόρι· τὰ μακρουλά καὶ λευκά της χέρια κρυμμένα πάντα μέσα σὲ χερσόχτια. Ἀλλὰ τίποτε δὲν ἔκανε. Στὴν ἐκκλησιὰ μαζώνονταν οἱ νέοι γιὰ νὰ τὴ βλέπουνε στὴν προσευχὴν της. Ἦταν παρὰ πολὺ ὠραία γιὰ τὰ μέρη μας, καὶ τόσο φρόνιμη ὅσο καὶ ὠραία.»

Τὰ λόγια αὐτὰ βαθεῖα μὲ συγκίνησαν. Ἀπὸ τότε περισσότερο τὴν εἶχα στὸ νοῦ μου, κι ὅταν ὁ Θεὸς μοῦ ἔδωκε μιὰ κόρη, τὴν ἔβγαλα Νοεμῆ. Κ. Π.

(E. Renan)

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

Δ'.

Ἰβηρικὸν χειρόγραφον τῆς μυθολογίας
Βαρολαῦ καὶ Ἰωάδαφ.

Οἱ ἀντιγραφεῖς τῶν κωδίκων, οἱ βιβλιογράφοι, ἐλέγοντο ἄλλως καὶ καλλιγράφοι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν Βυζαντινῶν. Εὐλόγως δὲ τοῦτο· διότι ἀληθῶς δὲν ἦτο ἀπλὴ γραφή, ἀλλ' αὐτόχρονη καλλιγραφία ἢ ἀπαιτουμένη πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν χειρογράφων. Ἡ γραφὴ δὲν ἔχει μὲν πλέον κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας τὸν μνημειακὸν ἐκείνον χαρακτῆρα τῶν γραμμάτων τῶν ἐγχαρატτομένων εἰς τοὺς ἀρχαίους λίθους καὶ τὰς χαλκὰς πλάκας τῆς ἀρχαιότητος. Σὺν τῷ χρόνῳ ἔχει ἐπέλθει μεγάλη μεταβολὴ εἰς τὴν μεγαλογράμματον γραφὴν τῶν χειρογράφων καὶ ἔπειτα εἰς τὴν μικρογράμματον, ἣτις καὶ συμμεταβάλλεται μετὰ τῶν αἰῶνων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ μεταβολὴ αὕτη ἔχει ὠρισμένον ῥυθμὸν· οὐδὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ τὸ αὐτόγνωμον καὶ αὐθαίρετον πλὴν σπανιωτάτων περιστάσεων, συνήθως δὲ ὁ βιβλιογράφος ἀκολουθεῖ ὠρισμένους κανόνας, οἵτινες εἶνε χαρακτηριστικοὶ διὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς γράφεται τὸ χειρόγραφον. Διὰ τοῦτο δὲ, καὶ ὅταν δὲν σημειόνται ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγράφη κωδῆξ τις, δὲν εἶνε δύσκολον ἐκ τῆς ὅλης εἰκόνης τῆς γραφῆς νὰ διαγνώσωμεν τὸν αἰῶνα καθ' ὃν εἶνε γεγραμμένη.

Ἡ δὲ τοιαύτη σταθερότης τῆς γραφῆς καὶ ἐμμονὴ εἰς τὸ κατ' αἰῶνας παραδεδομένον σχῆμα τῶν γραμμάτων ἐξακολουθεῖ παρ' Ἑλλησι καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας καὶ κατ' ὀλίγον διάδοσιν αὐτῆς καὶ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις, ἐξακολουθεῖ δ' ἐπὶ μακρόν. Μέχρις αὐτοῦ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ὑπάρχει ἀπαραγνώριστός τις γενικὸς χαρακτῆρ, καθολικὴ τις εἰκὼν γραφῆς, ἐξ ἧς δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὸν αἰῶνα καθ' ὃν ἐγράφη χειρόγραφόν τι. Μόνον δὲ κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα σὺν τῇ μεγάλῃ διαδόσει τῆς γραφῆς καὶ διὰ τὴν παραμέλησιν τῆς συστηματικῆς καλλιγραφίας ἐν τοῖς σχολείοις ἐξέλιπε γενικὸς τις τύπος γραφῆς καὶ ἔχομεν σχεδόν τόσας γραφὰς ὅσας καὶ αἱ γράφουσαι χεῖρες.

Πόσον δὲ συντελεῖ ἡ κατὰ σύστημα διδασκαλία τῆς γραφῆς ἐν τοῖς σχολείοις εἰς τὴν διάδοσιν γενικοῦ τινος γραφικοῦ τύπου ἀποδεικνύει τὸ παράδειγμα τῶν Ἑπτανησίων, οἵτινες ἰδίως ἐν Κερκύρᾳ ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας εἶχον διαμορφώσει ὁμοίαν τινὰ γραφὴν εὐκόλως διαγινωσκομένην.

Κατὰ ταῦτα τὴν σήμερον τὸ ἰδιότροπον τῆς γραφῆς εἶνε τὸ σύνθετες, ἐν δὲ τοῖς ἀρχαιοτέροις αἰῶσι καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ἄλωσιν συνήθης ἦτο ἡ κατὰ σύστημα καὶ μετ' ὠρισμένου χαρακτῆρος γραφή. Αἱ γραφαὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δὲ δύνανται νὰ γείνωσι τὸ ἀντικείμενον· τῆς οὕτω δὴ λεγομένης παλαιογραφίας ἢ ὀρθότερον γραφογνωσίας· τῶν δὲ χειρογράφων τῶν παλαιοτέρων χρόνων ὀλίγα μόνον εἶνε τὰ μετέχοντα αὐθαίρετου γραφικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἀπέχοντα τῶν γνωστῶν παλαιογραφικῶν σχημάτων.